



**ПІДСТАВИ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ТА ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ
НАПРАВЛЕННЯ І ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ
ДЛЯ ОТРИМАННЯ ВІДПОВІДНИХ
МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ**

ЗМІСТ

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ	3
ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ІЗ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ	5
ПАКЕТИ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ, ЯКІ ПЕРЕДБАЧАЮТЬ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ	8
ЗАХОДИ В РАМКАХ МЕДИЧНОГО ПАКЕТА «ПЕРВИННА МЕДИЧНА ДОПОМОГА»	9
ЗАХОДИ В РАМКАХ МЕДИЧНОГО ПАКЕТА «СУПРОВІД І ЛІКУВАННЯ ДОРΟΣЛИХ ТА ДІТЕЙ З ПСИХІЧНИМИ РОЗЛАДАМИ НА ПЕРВИННОМУ РІВНІ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ»	10
ЗАХОДИ В РАМКАХ МЕДИЧНОГО ПАКЕТА «ПСИХІАТРИЧНА ДОПОМОГА ДОРΟΣЛИМ ТА ДІТЯМ, ЯКА НАДАЄТЬСЯ МОБІЛЬНИМИ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИМИ КОМАНДАМИ»	11
ЗАХОДИ В РАМКАХ МЕДИЧНОГО ПАКЕТА «ПСИХІАТРИЧНА ДОПОМОГА ДОРΟΣЛИМ ТА ДІТЯМ У СТАЦІОНАРНИХ УМОВАХ»	12
ЗАХОДИ В РАМКАХ МЕДИЧНОГО ПАКЕТА «ЛІКУВАННЯ ОСІБ ІЗ ПСИХІЧНИМИ ТА ПОВЕДІНКОВИМИ РОЗЛАДАМИ ВНАСЛІДОК ВЖИВАННЯ ОПІОЇДІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ПРЕПАРАТІВ ЗАМІСНОЇ ПІДТРИМУВАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ»	13
СХЕМИ НАПРАВЛЕННЯ І ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ ДЛЯ ОТРИМАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ІЗ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ	14

Упорядники: **Алла Соцька, Лариса Байда, Леся Перепеченко.**

Ця публікація була розроблена Всеукраїнським громадським об'єднанням «Національна Асамблея людей з інвалідністю України» в рамках реалізації проекту «Мультисекторальна гуманітарна допомога для ВПО, осіб, які повертаються, ветеранів та приймаючих громад в Україні», за фінансової підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини (GFFO), Християнської місії незрячих (CBM) та Європейського форуму інвалідності (EDF).

Під час підготовки буклета використано матеріали, оприлюднені на сайтах Кабінету Міністрів України, Міністерства охорони здоров'я України, Національної служби здоров'я України, зокрема в межах упровадження Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» за ініціативою першої леді України Олени Зеленської, а також на сайті Міжнародної організації охорони здоров'я та на порталі «Медична справа».



БАЗОВІ ПОНЯТТЯ

Амбулаторна допомога – допомога, яка надається пацієнту / пацієнтці без госпіталізації до закладу охорони здоров'я.

Законні представники – батьки (усиновителі), опікуни або інші особи, уповноважені законом представляти інтереси осіб, які страждають на психічні розлади¹.

Лікар-педіатр – фахівець, професійна сфера діяльності якого поширюється на діагностику фізичного та психічного розвитку дитини, надання рекомендацій по вигодовуванню і вихованню дитини, лікуванню і профілактиці різних захворювань².

Лікар-психіатр – фахівець, який має повну вищу освіту за напрямом підготовки «Медицина» та спеціалізацію за фахом «психіатрія»³.

Лікар-психолог – фахівець, який має повну вищу освіту за напрямом підготовки «Медицина» та спеціалізацію за фахом «медична психологія»⁴.

Лікар-психотерапевт – фахівець, який має повну вищу освіту за напрямом підготовки «Медицина» та спеціалізацію за фахом «психотерапія»⁵.

Лікар-терапевт – спеціаліст у галузі терапії; лікар, що спеціалізується на виявленні, лікуванні, профілактиці внутрішніх хвороб⁶.

Надавачі медичних послуг – заклади охорони здоров'я всіх форм власності та фізичні особи – підприємці, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики та уклали договір про медичне обслуговування населення з Уповноваженим органом⁷.

Направлення – скерування пацієнта / пацієнтки ініціатором направлення з метою надання пацієнтові медичної допомоги, яку ініціатор направлення не може або не повинен надавати пацієнту, а також замовлення лабораторних та інструментальних досліджень⁸.

Пакет медичних послуг – перелік медичних послуг та лікарських засобів для надання таких послуг у межах певного виду медичної допомоги, до яких встановлюються єдині специфікації, умови закупівлі, тип тарифу та базова ставка, оплату надання яких здійснює НСЗУ згідно з договором⁹.

¹ Закон України «Про психіатричну допомогу». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

² Лікар-педіатр. <https://chn.dcz.gov.ua/publikaciya/likar-pediatr>

³ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15 квітня 2008 р. № 199 «Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0577-08/ed20080714/find?text=%CF%F1%E8%F5%EE%EB%EE%E3#Text>

⁴ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15 квітня 2008 р. № 199 «Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0577-08/ed20080714/find?text=%CF%F1%E8%F5%EE%EB%EE%E3#Text>

⁵ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15 квітня 2008 р. № 199 «Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0577-08/ed20080714/find?text=%CF%F1%E8%F5%EE%EB%EE%E3#Text>

⁶ Терапевт. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D0%B2%D1%82>

⁷ Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>

⁸ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28 лютого 2020 р. № 586 «Про затвердження Порядку направлення пацієнтів до закладів охорони здоров'я та фізичних осіб – підприємців, які в установленому законом порядку одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики та надають медичну допомогу відповідного виду». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0235-20#Text>

⁹ Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2023 р. № 1394 «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2024 році». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1394-2023-%D0%BF#Text>



Програма державних гарантій медичного обслуговування населення (програма медичних гарантій) – програма, що визначає перелік та обсяг медичних послуг, медичних виробів та лікарських засобів, повну оплату надання яких пацієнтам держава гарантує за рахунок коштів Державного бюджету України згідно з тарифом, для профілактики, діагностики, лікування та реабілітації у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також вагітністю та пологами¹⁰.

Психіатрична допомога – комплекс спеціальних заходів, спрямованих на обстеження стану психічного здоров'я осіб, профілактику, діагностику психічних розладів, лікування, нагляд, догляд, медичну та психологічну реабілітацію осіб, які страждають на психічні розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин¹¹.

Психічне здоров'я – стан благополуччя, при якому кожна людина може реалізувати свій потенціал, впоратися із життєвими стресами, продуктивно працювати, а також робити внесок у життя своєї спільноти¹².

Психічний розлад – стан психічного здоров'я, що характеризується клінічно значущим порушенням пізнання, емоційної регуляції або поведінки особи¹³.

Психологічна допомога – діяльність, спрямована на професійну допомогу особі, яка має ризик розвитку розладів психіки та поведінки, сприяння особі у психосоціальній адаптації до зміненої життєвої ситуації, осмисленні її досвіду, розширенні самоусвідомлення та можливостей самореалізації, а також допомогу з метою розв'язання психологічних проблем, зумовлених складними життєвими обставинами, кризовим станом, надзвичайною ситуацією та/або катастрофою, воєнними діями¹⁴.

Сімейний лікар – лікар, який отримав спеціалізовану багатопрофільну підготовку з надання первинної медико-санітарної допомоги членам родини будь-якого віку та статі¹⁵.

Стаціонарна допомога – допомога, яку пацієнт / пацієнтка отримує у стаціонарних умовах закладу охорони здоров'я.

¹⁰ Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>

¹¹ Закон України «Про психіатричну допомогу». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

¹² Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1018-р «Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text>

¹³ Mental disorders. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders>

¹⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 р. № 1338 «Деякі питання надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб, постраждалим учасникам Революції Гідності та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-%D0%BF#Text>

¹⁵ Сімейний лікар. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%80



ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ІЗ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Особливості й порядок надання медичних послуг із психологічної та психіатричної допомоги визначено певними законодавчими актами.

Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»¹⁶ гарантує право осіб із розладами психічного здоров'я на безоплатне надання медичної допомоги; покладає на заклади охорони здоров'я та фізичних осіб – підприємців, які одержали відповідну ліцензію, загалом і на лікарів зокрема, обов'язок зі здійснення спеціальних заходів профілактики та лікування психічних захворювань; установлює вимогу стосовно дотримання принципів безбар'єрності та інклюзії під час надання медичної та/або реабілітаційної допомоги.

Закон України «Про систему громадського здоров'я»¹⁷ встановлює право на психічне здоров'я та передбачає повноваження Міністерства охорони здоров'я України стосовно затвердження порядку, стандартів та критеріїв якості надання послуг у сфері психічного здоров'я, зокрема й щодо надання психологічної та психіатричної допомоги.

Закон України «Про психіатричну допомогу»¹⁸ визначає правові та організаційні засади забезпечення психіатричною допомогою, зокрема права осіб під час надання психіатричної допомоги, права й обов'язки лікарів-психіатрів, інших працівників, які беруть участь у наданні психіатричної допомоги, та підстави і порядок надання різних видів цієї допомоги (до прикладу, психіатричного огляду, амбулаторної психіатричної допомоги, госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги, зокрема у примусовому порядку). Крім того, цей Закон встановлює гарантії:

- ✓ доступності надання психіатричної допомоги;
- ✓ безоплатного надання медичної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, у державних та комунальних закладах охорони здоров'я;
- ✓ надання у державних та комунальних закладах із надання психіатричної допомоги безоплатної діагностичної, консультативної, лікувальної, реабілітаційної допомоги в амбулаторних і стаціонарних умовах;
- ✓ безоплатного або на пільгових умовах забезпечення таких осіб лікарськими засобами і виробами медичного призначення;
- ✓ здійснення всіх видів експертизи психічного стану особи;
- ✓ нерозголошення відомостей про наявність у особи психічного розладу, про факти звернення за психіатричною допомогою та лікування у закладі з надання психіатричної допомоги, а також інші відомості про стан психічного здоров'я особи;
- ✓ тощо.

Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»¹⁹ регламентує питання здійснення психологічної реабілітації відповідної категорії населення.

Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»²⁰ визначає особливості надання й завдання психологічної допомоги з реабілітації у формах психотерапії, психологічного консультування або першої психологічної допомоги, водночас встановлюючи вимоги стосовно доступності такої допомоги та її відповідності міжнародним стандартам.

¹⁶ Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

¹⁷ Закон України «Про систему громадського здоров'я». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>

¹⁸ Закон України «Про психіатричну допомогу». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

¹⁹ Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>

²⁰ Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>



Кодекс цивільного захисту України²¹ передбачає: право громадян у сфері його регулювання на медико-психологічну реабілітацію у разі отримання фізичних і психологічних травм, зокрема й під час виконання завдань із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації; право постраждалих під час надзвичайних ситуацій і осіб, які залучалися до виконання невідкладних робіт, на психологічну реабілітацію та безоплатну психологічну допомогу. Крім того, постраждали внаслідок надзвичайної ситуації за цим Кодексом забезпечуються психологічною допомогою.

Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року²² визначає необхідність: 1) удосконалення законодавства у сфері охорони психічного здоров'я, приведення кваліфікаційних характеристик професій у сфері охорони психічного здоров'я у відповідність із міжнародними стандартами, зокрема психотерапевтів, психологів тощо; 2) підвищення ефективності адміністрування, міжвідомчої координації та міжсекторальної співпраці у сфері охорони психічного здоров'я; 3) упровадження сучасних методів діагностики і діагностичних систем, адаптації та впровадження клінічних настанов і протоколів надання допомоги щодо усіх основних психічних розладів, створення стандартів надання психологічної допомоги; 4) розвитку системи психологічної допомоги на рівні територіальних громад; 5) розроблення та запровадження універсального алгоритму перенаправлення осіб, які потребують психологічної або психіатричної допомоги; 6) створення єдиної електронної системи інформаційного забезпечення та адміністрування послуг у сфері охорони психічного здоров'я.

Постановою Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2023 р. № 1394 «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2024 році»²³ затверджено Порядок реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2024 році, яким визначено особливості реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення, зокрема й стосовно надання психологічної та психіатричної допомоги.

Постановою Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 р. № 1338 деталізовано Порядок та умови надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, із числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб, постраждалим учасникам Революції Гідності та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»²⁴.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28 лютого 2020 р. № 586 регламентовано Порядок направлення пацієнтів до закладів охорони здоров'я та фізичних осіб – підприємців, які в установленому законом порядку одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики та надають медичну допомогу відповідного виду²⁵.

²¹ Кодекс цивільного захисту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

²² Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1018-р «Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text>

²³ Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2023 р. № 1394 «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2024 році». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1394-2023-%D0%BF#Text>

²⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 р. № 1338 «Деякі питання надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб, постраждалим учасникам Революції Гідності та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-%D0%BF#Text>

²⁵ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28 лютого 2020 р. № 586 «Про затвердження Порядку направлення пацієнтів до закладів охорони здоров'я та фізичних осіб – підприємців, які в установленому законом порядку одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики та надають медичну допомогу відповідного виду». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0235-20#Text>



Крім того, низкою законодавчих актів^{26,27,28,29,30} гарантовано: 1) право на безоплатну психологічну допомогу: певним категоріям дітей (зокрема, з інвалідністю, безпритульним, постраждалим від сексуального насильства); визначеним категоріям військовослужбовців та членів їхніх сімей; особам, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення; 2) право на психологічну реабілітацію потерпілих від Чорнобильської катастрофи; дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів та ін.

Зазначені законодавчі акти є основними в регулюванні питання надання психологічної та психіатричної допомоги, проте їх перелік не вичерпується проаналізованими документами.

²⁶ Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

²⁷ Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>

²⁸ Закон України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2010-20#Text>

²⁹ Закон України «Про охорону дитинства». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

³⁰ Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 р. № 1338 «Деякі питання надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб, постраждалим учасникам Революції Гідності та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-%D0%BF#Text>



ПАКЕТИ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ, ЯКІ ПЕРЕДБАЧАЮТЬ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Психологічна та психіатрична допомога є безоплатною і надається в межах **Програми медичних гарантій**³¹ у рамках таких пакетів медичних послуг:

1. Первинна медична допомога³².
2. Супровід і лікування дорослих та дітей із психічними розладами на первинному рівні медичної допомоги³³.
3. Психіатрична допомога дорослим та дітям, яка надається мобільними мультидисциплінарними командами³⁴.
4. Психіатрична допомога дорослим та дітям у стаціонарних умовах³⁵.
5. Лікування осіб із психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів із використанням препаратів замісної підтримувальної терапії³⁶.

Крім того, передбачено надання безоплатної психологічної допомоги під час отримання медичних послуг:

- ✓ при первинній медичній допомозі та лікуванні в амбулаторних умовах;
- ✓ у рамках ведення вагітності та отримання медичної допомоги при пологах;
- ✓ під час реабілітаційної допомоги;
- ✓ при гострому інфаркті міокарда, гострому мозковому інсульті, туберкульозі, ВІЛ;
- ✓ при хіміотерапевтичному й радіологічному лікуванні онкологічних захворювань;
- ✓ у рамках мобільної та стаціонарної паліативної медичної допомоги;
- ✓ при лікуванні гематологічних та онкогематологічних захворювань;
- ✓ при лікуванні методом трансплантації органів та методом трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин;
- ✓ тощо.

³¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 2023 р. № 1394 «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2024 році». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1394-2023-%D0%BF#Text>

³² Специфікація пакета медичних послуг «Первинна медична допомога». https://contracting.nszu.gov.ua/storage/editor/files/pervinna-medichna-dopomoga_1699954216.docx

³³ Специфікація пакета медичних послуг «Супровід і лікування дорослих та дітей з психічними розладами на первинному рівні медичної допомоги». <https://nszu.gov.ua/storage/editor/files/suprovod-i-likuvannya-doroslikh-ta-ditey-z-psikhichnimi-rozladami-na-pervinnomu-rivni-medichnoi-dopomogi.docx>

³⁴ Специфікація пакета медичних послуг «Психіатрична допомога дорослим та дітям, яка надається мобільними мультидисциплінарними командами». https://contracting.nszu.gov.ua/storage/editor/files/psikhiatrichna-dopomoga-doroslim-ta-dityam-yaka-nadaetsya-mobilnimi-multidistsiplinarnimi-komandami_1700649539.docx

³⁵ Специфікація пакета медичних послуг «Психіатрична допомога дорослим та дітям у стаціонарних умовах». https://contracting.nszu.gov.ua/storage/editor/files/psikhiatrichna-dopomoga-doroslim-ta-dityam-u-statsionarnikh-umovakh_1700128263.docx

³⁶ Специфікація пакета медичних послуг «Лікування осіб із психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів із використанням препаратів замісної підтримувальної терапії». https://contracting.nszu.gov.ua/storage/editor/files/likuvannya-osib-iz-psikhichnimi-ta-povedinkovimi-rozladami-vnaslidok-vzhivannya-opioidiv-iz-vikoristannyam-preparativ-zamisnoi-pidtrimuvальної-terapii_1700485580.docx



ЗАХОДИ В РАМКАХ МЕДИЧНОГО ПАКЕТА «ПЕРВИННА МЕДИЧНА ДОПОМОГА»^{37, 38}



Для отримання базової психологічної допомоги в рамках первинної медичної допомоги необхідні:

- ✓ або декларація із сімейним лікарем;
- ✓ або самозвернення при невідкладному стані (незалежно від наявності декларації із сімейним лікарем).

Відповідні медичні послуги надаються:

- ✓ амбулаторно;
- ✓ та/або за місцем проживання (перебування);
- ✓ та/або з використанням засобів телекомунікації.

Базова психологічна допомога в рамках первинної медичної допомоги надається лікарем загальної практики, тобто сімейним лікарем, лікарем-терапевтом та лікарем-педіатром.

У межах цього медичного пакета передбачено надання 23 видів медичних послуг, серед яких:

1. Динамічне спостереження за станом здоров'я.
2. Проведення діагностичних обстежень, лікувальних заходів, а також динамічного спостереження за пацієнтом / пацієнткою із хронічними захворюваннями.
3. Проведення лабораторної та інструментальної діагностики.
4. Проведення скринінгу на наявність розладів психіки та поведінки. Взаємодія та направлення за необхідності та згоди пацієнта / пацієнтки до лікаря-психіатра та/або лікаря-психіатра дитячого щодо лікування.
5. Надання консультативної допомоги населенню, зокрема й щодо підтримки психічного здоров'я.
6. Видача електронних направлень для проведення клініко-лабораторних та інструментальних досліджень, консультацій лікаря та інших послуг на рівні спеціалізованої медичної допомоги.
7. Надання невідкладної медичної допомоги пацієнту / пацієнтці у разі розладу психічного здоров'я, якщо такий розлад стався під час прийому.

³⁷ Специфікація пакета медичних послуг «Первинна медична допомога». https://contracting.nszu.gov.ua/storage/editor/files/pervinna-medichna-dopomoga_1699954216.docx

³⁸ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19 березня 2018 р. № 504 «Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-18#Text>



ЗАХОДИ В РАМКАХ МЕДИЧНОГО ПАКЕТА «СУПРОВІД І ЛІКУВАННЯ ДОРΟΣЛИХ ТА ДІТЕЙ З ПСИХІЧНИМИ РОЗЛАДАМИ НА ПЕРВИННОМУ РІВНІ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ»³⁹

Для отримання базової психологічної допомоги на первинному рівні медичної допомоги необхідні:

- ✓ або самозвернення;
- ✓ або направлення від лікуючого лікаря для осіб зі встановленим діагнозом F00-F99 «Психічні розлади».



Медичні послуги в рамках первинної медичної допомоги надаються:

- ✓ амбулаторно;
- ✓ та/або за місцем перебування пацієнта / пацієнтки.

Відповідні послуги надаються лікарем загальної практики, тобто сімейним лікарем, лікарем-терапевтом та лікарем-педіатром. У межах цього медичного пакета передбачено надання 17 видів медичних послуг, до яких, окрім іншого, належать:

1. Проведення клінічної оцінки стану пацієнта / пацієнтки з позитивним результатом скринінгу психічних розладів на первинному рівні, надання за згодою пацієнта / пацієнтки медичної допомоги з оцінки стану фізичного здоров'я та психічного статусу.
2. Направлення на проведення лабораторних та інструментальних досліджень.
3. Скерування пацієнта / пацієнтки за його / її згодою до лікаря-психіатра для діагностики, встановлення діагнозу та надання рекомендацій з лікування.
4. Складання плану ведення та лікування пацієнта / пацієнтки.
5. Надання пацієнту / пацієнтці першої психологічної допомоги.
6. Забезпечення супроводу пацієнта / пацієнтки.
7. За відсутності позитивної динаміки у стані пацієнта / пацієнтки скерування його / її до лікаря-психіатра та/або лікаря-психолога, та/або лікаря-психотерапевта чи лікаря іншої спеціальності й взаємодія з ними.
8. Направлення пацієнта / пацієнтки за наявності показань в інші заклади охорони здоров'я для надання спеціалізованої медичної допомоги та інших медичних послуг.
9. Психологічна підтримка членів родини та/або законних представників, та/або осіб, які здійснюють догляд за пацієнтом / пацієнткою, а також навчання його / її техніці самодопомоги.

Важливо! Фахівці сімейної медицини можуть надавати медичні послуги в рамках пакета програми медичних гарантій «Супровід і лікування дорослих та дітей з психічними розладами на первинному рівні медичної допомоги», пройшовши безоплатний онлайн-курс «Ведення поширених психічних розладів на первинному рівні медичної допомоги із використанням керівництва mhGAP»^{40,41}.

³⁹ Специфікація пакета медичних послуг «Супровід і лікування дорослих та дітей з психічними розладами на первинному рівні медичної допомоги». <https://nszu.gov.ua/storage/editor/files/suprovod-i-likuvannya-doroslikh-ta-ditey-z-psikhichnimi-rozladami-na-pervinnomu-rivni-medichnoi-dopomogi.docx>

⁴⁰ <https://academy.nszu.gov.ua/course/view.php?id=183>

⁴¹ mhGAP (Mental Health Gap Action Programme) – це глобальна флагманська програма ВООЗ, спрямована на підвищення доступу до послуг з охорони психічного здоров'я шляхом залучення неспеціалізованих із психічного здоров'я кадрів (наприклад, сімейних лікарів) до надання допомоги людям із психічними розладами. Керівництво mhGAP та його версія для надзвичайних гуманітарних станів пропонує медичним працівникам загальної практики протоколи діагностики та ведення поширених психічних розладів, таких як депресія, гостра реакція на стрес, посттравматичний стресовий розлад, суїцидальна поведінка, розлади, пов'язані з вживанням психоактивних речовин, та інших розладів. <https://moz.gov.ua/article/news/onlajn-kurs-dlja-pervinki-z-vedennja-poshirenih-psihichnih-rozladiv-z-vikoristannjam-kerivnictva-mhgap>



ЗАХОДИ В РАМКАХ МЕДИЧНОГО ПАКЕТА «ПСИХІАТРИЧНА ДОПОМОГА ДОРΟΣЛИМ ТА ДІТЯМ, ЯКА НАДАЄТЬСЯ МОБІЛЬНИМИ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИМИ КОМАНДАМИ»^{42,43}

Для отримання психіатричної допомоги, яка надається мобільними мультидисциплінарними командами, необхідні:

- ✓ направлення лікаря-психіатра або сімейного лікаря;
- ✓ наявність відповідного встановленого діагнозу.



Медичні послуги в рамках психіатричної допомоги від мобільних мультидисциплінарних команд надаються:

- ✓ за місцем перебування пацієнта / пацієнтки;
- ✓ та/або у закладі охорони здоров'я, на базі якого створена команда.

Відповідні послуги надаються безпосередньо мобільною мультидисциплінарною командою, до складу якої входять: лікар-психіатр та/або лікар-психіатр дитячий; лікар-психолог та/або лікар-психотерапевт, та/або психолог, та/або дитячий психолог; сестра медична. За необхідності психіатричну допомогу можуть надавати медичні працівники зі складу команди самостійно або спільно.

Робота мобільних мультидисциплінарних команд із надання психіатричної допомоги передбачає здійснення 10 видів заходів, серед яких, окрім іншого:

1. Проведення огляду пацієнта / пацієнтки та надання медичної допомоги, зокрема психіатричної та психосоціальної.
2. Формування із залученням пацієнта / пацієнтки та/або його / її законного представника індивідуального плану лікування й реабілітації.
3. Підтримка пацієнта / пацієнтки у дотриманні плану лікування й реабілітації, моніторинг за побічною дією ліків та корекція лікування й реабілітації у разі потреби.
4. Оцінка соматичного стану пацієнта / пацієнтки та видача електронного направлення (за наявності показань) для надання спеціалізованої медичної допомоги.
5. Визначення потреб пацієнта / пацієнтки з розладами психіки та поведінки у соціальних послугах.
6. Психологічна підтримка членів родини пацієнта / пацієнтки (законних представників та осіб, які здійснюють догляд).

⁴² Специфікація пакета медичних послуг «Психіатрична допомога дорослим та дітям, яка надається мобільними мультидисциплінарними командами». https://contracting.nszu.gov.ua/storage/editor/files/psikhiatrichna-dopomoga-doroslim-ta-dityam-yaka-nadaetsya-mobilnimi-multidistsiplinarnimi-komandami_1700649539.docx

⁴³ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 06 вересня 2022 р. № 1600 «Про затвердження Порядку надання психіатричної допомоги мобільною мультидисциплінарною командою». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1102-22#Text>



ЗАХОДИ В РАМКАХ МЕДИЧНОГО ПАКЕТА «ПСИХІАТРИЧНА ДОПОМОГА ДОРΟΣЛИМ ТА ДІТЯМ У СТАЦІОНАРНИХ УМОВАХ»⁴⁴

Для отримання психіатричної допомоги стаціонарно необхідні:

- ✓ або самозвернення;
- ✓ або направлення сімейного лікаря чи лікуючого лікаря;
- ✓ або доставлення бригадою екстреної (швидкої) медичної допомоги чи поліцейськими;
- ✓ або переведення з іншого закладу охорони здоров'я та/або клінічного підрозділу закладу охорони здоров'я;
- ✓ за рішенням суду, якщо пацієнт / пацієнтка не дає згоди на госпіталізацію.



Безпосередньо відповідні послуги надаються лікарями-психіатрами, лікарями-психотерапевтами та лікарями-психологами, які працюють у закладах із надання психіатричної допомоги.

Надання психіатричної допомоги у стаціонарних умовах передбачає 14 медичних послуг, а також одну додаткову стосовно пацієнтів із загрозливими для життя станами. Зокрема, йдеться про:

1. Проведення психіатричного огляду пацієнта / пацієнтки з визначенням потреби у госпіталізації та формування у співпраці з пацієнтом / пацієнткою (чи законним представником дитини до 14 років) індивідуального плану лікування та реабілітації.
2. Проведення лабораторних досліджень, психодіагностичних тестів у динаміці, консультацій із лікарями інших спеціальностей.
3. Застосування фармакотерапії, психотерапії, методів психологічного впливу, а також реабілітаційної допомоги.
4. Забезпечення лікарськими засобами, медичними виробами та розхідними матеріалами.
5. Направлення пацієнта / пацієнтки для отримання спеціалізованої медичної допомоги за іншими напрямками в інші заклади охорони здоров'я або у певних випадках виклик спеціалістів із цих закладів для медичної допомоги пацієнту / пацієнтці.
6. Цілодобовий супровід лікарем-психіатром та медсестринський догляд за пацієнтом / пацієнткою.
7. Формування разом з пацієнтом / пацієнткою та/або його / її законним представником і за їх згодою плану лікування, супроводу та реабілітації після завершення стаціонарного лікування. Забезпечення подальшої психіатричної допомоги.

⁴⁴ Специфікація пакета медичних послуг «Психіатрична допомога дорослим та дітям у стаціонарних умовах». https://contracting.nszu.gov.ua/storage/editor/files/psikhiatrichna-dopomoga-doroslim-ta-dityam-u-statsionarnikh-umovakh_1700128263.docx



ЗАХОДИ В РАМКАХ МЕДИЧНОГО ПАКЕТА «ЛІКУВАННЯ ОСІБ ІЗ ПСИХІЧНИМИ ТА ПОВЕДІНКОВИМИ РОЗЛАДАМИ ВНАСЛІДОК ВЖИВАННЯ ОПІОЇДІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ПРЕПАРАТІВ ЗАМІСНОЇ ПІДТРИМУВАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ»⁴⁵

Отримання медичних послуг з лікування осіб із психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів із використанням препаратів замісної підтримувальної терапії здійснюється на підставі направлення лікуючого лікаря осіб із встановленим діагнозом F11.2 «Синдром залежності».



Відповідні медичні послуги надаються за таких умов:

- ✓ амбулаторно;
- ✓ та/або за місцем перебування пацієнта / пацієнтки.

Безпосередньо лікування здійснюється лікарями-наркологами, лікарями-психіатрами та лікарями будь-якої іншої спеціальності, які пройшли курс тематичного удосконалення із замісної підтримувальної терапії.

Лікування внаслідок вживання опіоїдів передбачає 10 медичних послуг, серед яких, окрім іншого:

1. Організація лікування осіб із розладами психіки та поведінки внаслідок вживання опіоїдів із використанням препаратів замісної підтримувальної терапії.
2. Складання плану лікування.
3. Видача препаратів для їх приймання.
4. Моніторинг лікування.
5. Скринінг психічних розладів.
6. Направлення пацієнта / пацієнтки для отримання спеціалізованої медичної допомоги, інших медичних послуг.
7. Інформування пацієнта / пацієнтки щодо можливості отримання психологічних послуг, визначення потреб у таких послугах та скерування до місць їх надання.
8. Дотримання принципів безбар'єрності та інклюзії.

⁴⁵ Специфікація пакета медичних послуг «Лікування осіб із психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів із використанням препаратів замісної підтримувальної терапії». https://contracting.nszu.gov.ua/storage/editor/files/likuvannya-osib-iz-psikhichnimi-ta-povedinkovimi-rozladami-vnaslidok-vzhivannya-opioidiv-iz-vikoristannjam-preparativ-zamisnoi-pidtrimuvальної-terapii_1700485580.docx



СХЕМИ НАПРАВЛЕННЯ І ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ ДЛЯ ОТРИМАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ ІЗ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ^{46,47}

Законодавством передбачено право людини на самозвернення за психологічною та психіатричною допомогою. Тому до конкретного спеціаліста чи закладу охорони здоров'я особа може звертатися без направлення, це є достатньою підставою для забезпечення її медичними послугами.



За наданням медичних послуг стосовно психологічної та психіатричної допомоги особі, яка їх потребує, може звернутися також законний представник чи особа, яка за нею доглядає.

Загалом, як показує практика, самозвернення є найбільш поширеним та зручним способом звернення за відповідними медичними послугами. Водночас психологічну та психіатричну допомогу можна отримати за направленням.

Алгоритм здійснення направлення і перенаправлення для отримання медичних послуг із психологічної та психіатричної допомоги

1. Звернення людини (її законного представника чи особи, яка здійснює за нею догляд) до сімейного лікаря, лікуючого лікаря, лікаря-терапевта чи лікаря-педіатра за направленням для отримання медичних послуг.

Для отримання медичних послуг із психологічної та психіатричної допомоги на час воєнного стану наявність декларації із сімейним лікарем не обов'язкова.

2. Здійснення оцінки стану здоров'я, наявності медичних показань для отримання відповідних послуг.
3. Складання направлення з обов'язковим роз'ясненням його мети, підстав, ризиків та очікуваних результатів від отримання пацієнтом послуг за направленням. Особу необхідно поінформувати про термін дії направлення (має становити понад один календарний рік) та про можливість отримання медичних послуг за направленням.

Важливо, що в направленні не конкретизується його виконавець (лікар чи заклад охорони здоров'я). Тому особа з направленням може звернутися до різних надавачів відповідних медичних послуг і після визначення такого надавача (лікаря чи закладу охорони здоров'я) отримати відповідні медичні послуги. Водночас після початку приймання пацієнта / пацієнтки за направленням в одного надавача послуг звернення до іншого за цим самим направленням не допускається.

Кожна особа вправі обрати для надання медичних послуг із психологічної та психіатричної допомоги будь-якого лікаря чи медичний заклад незалежно від її місця проживання / розташування. Ця можливість особливо важлива з огляду на те, що за місцем, де мешкає особа, може не бути необхідного лікаря чи медичного закладу.

Пошук відповідного медичного закладу⁴⁸ для отримання медичних послуг із психічної та психологічної допомоги здійснюється через [сайт](https://www.zdrav.gov.ua/) Національної служби здоров'я України⁴⁹

⁴⁶ Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28 лютого 2020 р. № 586 «Про затвердження Порядку направлення пацієнтів до закладів охорони здоров'я та фізичних осіб – підприємців, які в установленому законом порядку одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики та надають медичну допомогу відповідного виду». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0235-20#Text>

⁴⁷ Медичні записи. Оглядовий матеріал. Частина 4. https://medplatforma.com.ua/files/news-medsprava/2782/medzapisi_4.pdf

⁴⁸ МОЗ: Як знайти медзаклад, який надає безоплатну психологічну допомогу. <https://www.kmu.gov.ua/news/moz-iak-znaity-medzaklad-iakyi-nadaie-bezoplatnu-psykholohichnu-dopomohu>

⁴⁹ <https://nszu.gov.ua/>



в підрозділі «Надавачі медичної допомоги за напрямом: Психологічна та психіатрична допомога»⁵⁰ із застосуванням фільтрів за областю, громадою, населеним пунктом, видом допомоги (первинна, амбулаторна, стаціонарна, мобільна), посадою лікаря. Крім того, можна звернутися до контакт-центру Національної служби здоров'я України за номером **16-77** чи до контакт-центру Міністерства охорони здоров'я України за номером **0 800 60 20 19**.

4. Внесення запису про направлення пацієнта / пацієнтки до електронної системи охорони здоров'я.

В електронній системі охорони здоров'я направлення неможливо змінити чи виправити, але можна відмінити і створити нове⁵¹.

Направлення може бути тільки безадресним, тобто під час створення не містить ані назви закладу, куди направляється пацієнт, ані лікаря, який надаватиме послуги за направленням, а лише код послуги⁵².

5. Повідомлення пацієнту / пацієнтці номера запису про направлення в системі технічними засобами електронних комунікацій (направлення в СМС на мобільний номер, зазначений під час реєстрації пацієнта в електронній системі охорони здоров'я⁵³). На вимогу пацієнта / пацієнтки надається копія запису про направлення або номер запису про направлення в системі у паперовій чи електронній формі.
6. Звернення пацієнта / пацієнтки до обраного лікаря чи закладу охорони здоров'я (виконавця направлення).
7. Виконавець направлення після звернення до нього повідомляє пацієнта / пацієнтку про наявність / відсутності можливості надати медичне обслуговування за направленням.
8. Із пацієнтом / пацієнткою узгоджується вибір лікаря, іншого медичного працівника, який надаватиме послуги за направленням у разі можливості такого вибору.
9. Із пацієнтом / пацієнткою узгоджуються дата і час щодо можливості отримання послуги за направленням.

У випадку, якщо неможливо визначити дату або медичну послугу можна буде надати лише через місяць від дати звернення, то пацієнту / пацієнтці повідомляється орієнтовний термін очікування.

Водночас пацієнта / пацієнтку потрібно повідомити (зокрема, технічними засобами електронних комунікацій) про дату та час приймання або госпіталізації в день призначення прийому не пізніше, ніж за три дні до такого прийому.

10. У разі необхідності призначення повторних візитів пацієнта / пацієнтки для продовження надання медичних послуг за направленням у того ж надавача послуг лікарем, що надавав послуги за направленням, створюється нове направлення.

Зверніть увагу! У разі якщо під час надання медичних послуг за направленням з'ясується, що пацієнту / пацієнтці виконавець направлення не може забезпечити необхідної допомоги, є два варіанти подальших дій.

По-перше, пацієнт може скористатися правом самозвернення до іншого лікаря чи закладу охорони здоров'я за необхідними медичними послугами із психологічної чи психіатричної допомоги.

По-друге, особа може звернутися до сімейного лікаря, лікуючого лікаря, лікаря-терапевта чи лікаря-педіатра за ще одним направленням для отримання медичних послуг і на підставі нового направлення отримати потрібну допомогу від іншого надавача таких послуг.

⁵⁰ <https://edata.e-health.gov.ua/e-data>

⁵¹ Медичні записи. Оглядовий матеріал. Частина 4. https://medplatforma.com.ua/files/news-medsprava/2782/medzapisi_4.pdf

⁵² Медичні записи. Оглядовий матеріал. Частина 4. https://medplatforma.com.ua/files/news-medsprava/2782/medzapisi_4.pdf

⁵³ Медичні записи. Оглядовий матеріал. Частина 4. https://medplatforma.com.ua/files/news-medsprava/2782/medzapisi_4.pdf



**ПІДСТАВИ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ТА ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ
НАПРАВЛЕННЯ І ПЕРЕНАПРАВЛЕННЯ
ДЛЯ ОТРИМАННЯ ВІДПОВІДНИХ
МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ**



**НАЦІОНАЛЬНА АСАМБЛЕЯ ЛЮДЕЙ
З ІНВАЛІДНІСТЮ УКРАЇНИ**

01054, м. Київ, вул. Рейтарська, 8/5А, к. 110
Телефон: +380 44 279 6182
E-mail: office-naiu@ukr.net
Сайт: www.naiu.org.ua